

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR TOMONIDAN BOLANING IJTIMOYIY MUHITI OMILLARINI HISOBGA OLGAN HOLDA MATNNI TUSHUNISH

Ismailova Zebo

SamDCHTI magistranti

Diyarov Akmal

SamDUKF o'qituvchisi.

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarning psixologik hamda ijtimoiy muhitining omillarini hisobga olgan holda matnni tushuntirish haqidagi keng ko'lamdagi tushuncha va ma'lumotlar bayon etilgan. Bundan tashqari bolalarning tashqi zararli omillarga ijobiy munosabatini shakllantirish bo'yicha foydali ma'lumotlar bazasi ham shakllantirilgan.

This article describes a wide range of concepts and information about explaining the text, taking into account the factors of the psychological and social environment of preschool children. In addition, a useful database on the formation of children's positive attitude to external harmful factors has been created.

В данной статье описывается широкий спектр понятий и сведений об объяснении текста с учетом факторов психологической и социальной среды дошкольников. Кроме того, создана полезная база данных по формированию у детей положительного отношения к внешним вредным факторам.

Kalit so'zlar: *ijtimoiy muhit, diqqat markazi, kommunikativlik, bolaning kognitiv holati.*

Bizning jamiyatimiz har doim sog'lom atmosferaga intiladi. Jamiyatimizning ravnaqi hamda rivojlanishida birinchi navbatda kelajak avlodni tarbiyasi hamda intizomiga jiddiy e'tibor qaratish talab etiladi. Kelgusi taraqqiyotni, eng birinchi navbatda, poydevorini mustahkam qilishda maktabgacha ta'lim sohasiga diqqat qaratish lozim.

Bolalarning ijtimoiy va shaxsiy rivojlanishi muammosi maktabgacha ta'lim nazariyasi va amaliyotida faol ishlab chiqilgan muammolardan biridir. L.S.ning fikricha. Vygovskiyning so'zlariga ko'ra, rivojlanishning ijtimoiy holati "to'liq va to'liq shakllar va yo'lni belgilaydi, buning natijasida bola yangi shaxsiy xususiyatlarni oladi, ularni ijtimoiy voqelikdan rivojlanishning asosiy manbai, ijtimoiy shaxsga aylanadigan yo'l sifatida oladi". Rivojlanishning ijtimoiy holati, shu jumladan munosabatlar tizimi, ijtimoiy o'zaro ta'sirning turli

darajalari, faoliyatning turli turlari va shakllari shaxs rivojlanishining asosiy sharti sifatida qaraladi. Bu holat inson tomonidan o'zgartirilishi mumkin, xuddi uning imkoniyatlariga mos kelmasligini tushunib, uning atrofidagi dunyoda o'z o'rnini o'zgartirishga harakat qiladi. Agar bu sodir bo'lmasa, bolaning hayot tarzi va uning imkoniyatlari o'rtasida ochiq qarama-qarshilik mavjud. Hissiy sohadagi asosiy yo'nalish - his-tuyg'ularni boshqarish qobiliyati. Tuyg'ular va his-tuyg'ular insonning voqelik ob'ektlari va hodisalarining hayotiy ma'nosini bevosita tajribasini aks ettiradi. Tuyg'ular inson faoliyati va xatti-harakatlarining barcha turlariga hamroh bo'ladi. Tuyg'ular va his-tuyg'ular orqali biz odamlarga sevgini ko'rsatamiz va ko'rsatamiz, boshqariladigan va nazoratsiz harakatlar qilamiz. Maktabgacha yoshda shaxsiy rivojlanish asoslari qo'yiladi, shaxsiy xatti-harakatlar mexanizmlari shakllana boshlaydi. Iroda va o'zboshimchalik shaxsiyatning eng muhim neoplazmalariga aylanadi. Irodaning rivojlanishi bolaning motivatsion sohasini shakllantirish bilan bog'liq, o'zboshimchalik rivojlanishi xabardorlikni shakllantirish va xatti-harakatlarning vositachiligi bilan belgilanadi. Maktabgacha yoshda shaxsning o'zagi - tushuncha shakllanadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarda u ko'plab omillar ta'siri ostida juda plastik bo'lib qoladi. Bola uchun ma'lum bir jins vakili sifatida o'zini o'zi anglash komponentlari, o'z vaqtida (o'tmishda, hozirgi va kelajakda) o'zini namoyon qilish, huquq va majburiyatlarga nisbatan o'zini baholash muhim ahamiyatga ega. Bola shaxs sifatida tug'ilgach, asta-sekin shaxsiyat xususiyatlariga va ijtimoiy munosabatlar sub'ektiga ega bo'ladi. Bolaning jamiyatga kirishi sotsializatsiya deb ataladi. Ijtimoiy o'zaro ta'sir qilish qobiliyati hayot davomida, kattalar bilan o'zaro munosabat jarayonida rivojlanadi. Maktabgacha yoshdagi bolalik davrida kattalar bilan muloqot rivojlanadi va turli shakllarni oladi. Ijtimoiy va shaxsiy rivojlanish - bu bolaning o'ziga, boshqa odamlarga, atrofidagi dunyoga ijobiy munosabatini, bolalarning kommunikativ va ijtimoiy kompetentsiyasini rivojlantirish. Bolaning to'liq ijtimoiy va shaxsiy rivojlanishining eng muhim asosi uning o'zini ijobiy his qilishidir: o'z qobiliyatiga ishonch, u yaxshi, uni sevadi.

O'qituvchi va bolalarning uyushgan birgalikdagi faoliyati bolaning tengdoshlari jamiyatida o'z o'rnini topishga, o'zini ta'kidlashga, o'zini boshqalarga qarama-qarshi qo'yishga, turli xil ijtimoiy munosabatlarda faol pozitsiyani egallashga qaratilgan. boshqalar bilan oyoqqa turish. Bu bolaning o'z-o'zini anglashning yangi darajasini rivojlanishini ta'minlaydi, maktabgacha yoshdagi bolalarning ijtimoiy va axloqiy rivojlanishi va tarbiyasi muammolarini hal qiladi. 4 yoshdan boshlab bolada nima bo'lishi mumkinligi haqida birinchi g'oyalar paydo bo'ladi. Asosiy harakatlantiruvchi kuchi qiziquvchanlik bo'lgan bolaning kognitiv faoliyati g'ayrioddiy baquvvat

va qat'iyatli bo'ladi. Bola allaqachon erkin harakatlana oladi va savollar berish va olingan javoblarni tushunish uchun etarlicha gapiradi. Ota-onalar bolaning kognitiv faolligini bostirmasliklari juda muhimdir.

Muloqot bolani va kattalarni birlashtiradi, kattalarga ijtimoiy tajribani maktabgacha tarbiyachiga etkazishga yordam beradi va bola bu tajribani qabul qiladi. Muloqot bolaning turli ehtiyojlarini qondirishga qodir: kattalar bilan yaqinlikda, uni qo'llab-quvvatlash va qadrlashda, bilishda va hokazo. O'quv faoliyati maktabgacha yoshda tug'iladi. Sinfdagi ta'lim jarayonida bola bilimlarni muloqot qilishni tashkil etuvchi va bolalar tomonidan ularning rivojlanishini nazorat qiluvchi va kerakli tuzatishlarni amalga oshiradigan kattalar rahbarligida bilim olish imkoniyatiga ega.

Yuqorida aytilganlardan quyidagi xulosaga kelishimiz mumkinki, erta bolalikda, atrofdagi dunyoni bilish bilan parallel ravishda, bola o'zini o'zi bilishda davom etadi. Bu jarayonda o'z-o'zini anglash markaziy va tartibga soluvchi funktsiyani bajaradi. Maktabgacha yoshdagi bolaning rivojlangan shaxsiyat neoplazmalari empatiya va o'z-o'zini nazorat qilishning dastlabki ko'rinishi bo'lib, bu o'z navbatida bolaning yoshi rivojlanishining ushbu bosqichida axloqiy yo'nalishi va xatti-harakatlarini aniqlaydi. Maktabgacha yoshda birinchi axloqiy holatlar paydo bo'ladi: axloqiy ong va axloqiy baholar shakllanadi, xatti-harakatlarni axloqiy tartibga solish shakllanadi, ijtimoiy va axloqiy tuyg'ular jadal rivojlanadi. Shunday qilib, har bir faoliyat turi o'ziga xos xususiyatga muvofiq shaxsning ijtimoiylashuv jarayoniga hissa qo'shadi va shuning uchun ham o'z-o'zidan, ham boshqa turlar bilan o'zaro bog'liqlikda muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. "Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarga ta'lim-tarbiya berishning zamonaviy tendensiyalari" . B.R.Djurayeva
2. "Oila tarbiyasi asoslari" . M.M. Mahmudova.
3. www.ziyonet.uz